

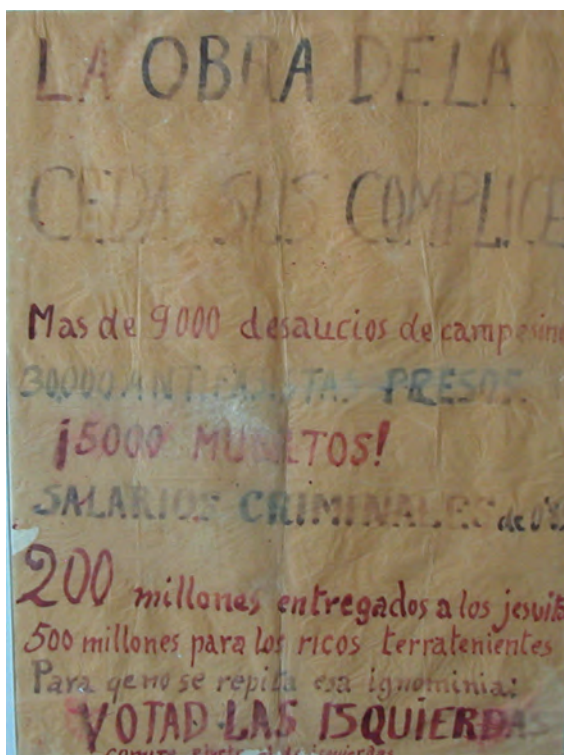
Els altres germans Palerm Vich

Les eleccions de 1936 i l'inici de la guerra civil

per Fanny Tur Riera

D'Àngel Palerm Vich coneixem biografia i trajectòria a partir dels magnífics treballs d'investigació de Neus Escandell, Xicu Lluy i José Miguel L. Romero.¹ Els altres germans Palerm Vich, tot i ser presents en aquestes recerques, potser son més desconeguts. Joan Antoni, Nito, i Antoni partiren cap a l'exili mexicà amb la resta de la família. Armand, el petit de la família, moriria a Barcelona durant la guerra tal i com va explicar el seu germà Àngel en una carta dirigida i publicada al setmanari *Uc*.² En aquest article voldríem afegir algunes dades a la biografia de dos dels germans Palerm a partir de l'escassa documentació electoral que es conserva a l'Arxiu Històric d'Eivissa (AHE) i de la premsa de l'època.

Joan Antoni Palerm Vich havia nascut el 23 de maig de 1915.³ Fou batejat el 13 de juny com Joan Antoni Desideri Salvador. Els avis paternals eren Antoni Palerm Marí, de Santa Gertrudis, i Catalina Torres Riera, de Jesús. Els avis materns eren Joan Vich, originari de Dalt Vila, i Maria Mayans Céspedes, del

Cartell electoral del Front Popular per a les eleccions del 16 de febrer de 1936. Vicent Colom fou qui entregà a l'Ajuntament d'Eivissa la sol·licitud per elaborar i penjar aquest cartell electoral pels carrers de la ciutat. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE). Secció: IX. Eleccions.

Joan Antoni es va implicar des de ben jove en la militància d'esquerres i es va afiliar al PCE quan encara era estudiant. Amb el temps es convertiria en un dels màxims responsables d'aquest partit. Juntament amb Just Tur va ser un dels principals impulsors de l'aparició del periòdic *Masas* l'any 1935, publicació que simbolitzava

l'esperit de la unitat de l'esquerra que defensaven Palerm i altres i que es va materialitzar en la creació de la coalició de partits anomenada *Front Popular*. Col·laborà també en *El Obrero Balear*, òrgan de la Federació Socialista Balear.⁵ Les següents referències documentals de la seua activitat política son de la campanya electoral de les eleccions del 16 de febrer de 1936, quan comptava amb 20 anys. Durant aquells dies previs a les eleccions, Nito Palerm va presentar diverses peticions davant l'Ajuntament per poder penjar *pasquins* i cartells per la ciutat. Per tal de regular aquest

barri de la Marina. Els seus padrins de baptisme varen ser Fèlix Costa Torres i Àngela Vich Mayans, germana de la mare, Maria Vich. Nito era el segon dels quatre germans Palerm. El més conegut, Àngel, va néixer l'11 de setembre de 1917. Antoni Maria, el més gran, havia nascut el 9 d'octubre de 1912. Amb tan sols 15 anys Nito començà els estudis de Magisteri a l'Escola Normal de València. La notícia de la seua marxa per realitzar els exàmens del primer curs va ser recollida per la premsa local. Eren temps en els quals estudiar una carrera era notícia.⁴

l'esperit de la unitat de l'esquerra que defensaven Palerm i altres i que es va materialitzar en la creació de la coalició de partits anomenada *Front Popular*. Col·laborà també en *El Obrero Balear*, òrgan de la Federació Socialista Balear.⁵ Les següents referències documentals de la seua activitat política son de la campanya electoral de les eleccions del 16 de febrer de 1936, quan comptava amb 20 anys. Durant aquells dies previs a les eleccions, Nito Palerm va presentar diverses peticions davant l'Ajuntament per poder penjar *pasquins* i cartells per la ciutat. Per tal de regular aquest

1. ESCANDELL, Neus i TERRADES, Ignasi. *Història i antropologia a la memòria d'Àngel Palerm*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Generalitat de Catalunya: 1984; LLUY, Xico. *Eivissencs i formenterers als camps nazis*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs: 1995; VIDAL TORRES, M. José i L. ROMERO, José Miguel. 437/37 *La causa general de les Pitiüses*. Eivissa: Mediterrània-Eivissa; Consell Insular d'Eivissa i Formentera, 2001.

2. *UC*, núm. 23, p. 6.

3. Arxiu parroquial de Sant Elm, llibre xx, p. 131.

4. *Diario de Ibiza*, 3 de juny de 1930. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

5. *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*, vol. 9, p. 140.

Petició signada per Joan Antoni Palerm Vich
i dirigida a l'Ajuntament d'Eivissa,
sol·licitant permís per publicar
cartells electorals durant la campanya
de les eleccions del 16 de febrer de 1936.
Arxiu Històric d'Eivissa (AHE).
Secció IX. Eleccions

punt de la campanya, el Consistori havia emès el 31 de gener una nota de Batlia on s'establien unes normes per publicar cartells i fulls electorals: tots ells havien de portar peu d'impremta i s'havien d'acompanyar les peticions amb tres exemplars del pasquí o cartell, fent-hi constar nom, llinatges i domicili de la persona sol·licitant, així com la declaració de trobar-se en ple ús dels seus drets civils i polítics. El mateix dia 31, el regidor Cèsar Puget Riquer, vesí de carrer de la família Palerm Vich, presentava sol·licitud en nom d'Acció Popular per publicar cartells i fulls solts, sense especificar text ni cap altra informació complementària. A l'Arxiu Històric d'Eivissa (AHE) es conserven algunes d'aquestes sol·licituds.⁶ Per la part del Front Popular, les peticions les realitzaren, entre d'altres, Agustí Gutiérrez Serra, conegut com Agustí Tiet, Vicent Colom, secretari del Comitè del Front Popular d'Esquerres i futur batle, Joan Antoni Palerm Vich i Josep Gil Martínez, vesí de sa Pedrera (sa Penya).

Els primers escrits sol·licitant autorització per penjar cartells i pasquins signats per Palerm són del 12 de febrer, tan sols quatre dies abans de les eleccions. Un d'ells tenia l'encapçalament del «Bloque Popular...» i acabava d'una manera ben explícita: «[...] Gil Robles, que llenaron de vergüenza a España». Les peticions que presenta el 13 de febrer ja són per a cartells electorals: un d'ells començava demanant el vot: «Votad al Frente Popular...» i acabava «... I.J.C. y J.S.» Malauradament, la majoria d'aquests car-

Joan A. Palerm Vich de 20 años de
edad que vive en la calle Obispo Car-
dena nº 27, pide el oportuno permi-
so para fijar en pasquín, del que
incluyo tres ejemplares, y que
empiece "Bloque Popular..." y
termine "... en la ciudad y en el
campo".
Viva V.F muchos años
Ibiza 12 febrero 36
Japalermvich
Sr. Alcalde del Ayuntamiento de
Ibiza

tells i pasquins no s'han conservat, per la qual cosa consideram interessant reproduir alguns dels missatges que contenien, tal i com eren reproduïts als escrits entrats a l'Ajuntament. És curiós constatar que peticions semblants realitzades per representants de la coalició de dretes, la CEDA, no aportaven tanta informació. Una altra diferència es troba en el fet, anecdòtic però il·lustratiu, que els escrits de la CEDA estaven realitzats a màquina, i a mà els del Front Popular.

Finalment, va ser Colom, que vivia al carrer de la Creu núm. 23, 1r, qui va sol·licitar el 6 de febrer autorització per a la publicació d'un cartell electoral amb l'encapçalament: «La obra de la C.E.D.A y sus

complices...» i amb el final «...para que no se repita esta ignominia votad a las izquierdas», del qual encara es conserva un exemplar a l'Arxiu Històric d'Eivissa (AHE). En aquest arxiu consta també una petició seua, de data 12 de febrer, per distribuir un altre cartell amb l'encapçalament «Obrero, no vendas tu voto...», que acabava proclamant que «...tu puesto esta en las izquierdas».

La figura d'un altre destacat militant d'esquerres i sindicalista, Agustí Gutiérrez Serra Tiet, es troba molt lligada als germans Palerm. Tiet, dirigent de les Joventuts Socialistes Unificades (JSU) i sindicalista de la UGT, va ser company de Joan Antoni i se li adjudicà ser el

6. Secció IX. Eleccions. Eleccions 1936. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE).

responsable, juntament amb Àngel, de la detenció d'Abel Matutes Torres. D'ofici mariner i vesí de sa Penya, vivia i constava empadronat al carrer de la Vista Alegre número 7.⁷

Com Nito Palerm, Gutiérrez va ser molt actiu en aquells temps de la II República i durant la campanya electoral de febrer de 1936. Es conserven diverses sol·licituds presentades i signades per ell demanant autorització per publicar cartells i pasquins, datades el dies 4, 10 i 11 de febrer. Els cartells reclamaven l'amnistia per als presos po-

lítics i acabaven amb la frase «...votando a las izquierdas». Alguns dels pasquins estaven editats per la *Cooperativa Española Pablo Iglesias*, i començaven clamant «Votad al Frente Popular». També sol·licità la publicació d'uns cartells dirigits als veïns de sa Penya («Vecinos de la Peña!... Votad a las Izquierdas»). També es confeccionaren cartells i pasquins pensant en un sector tradicionalment considerat conservador: les dones. Així, Gutiérrez demanà permís per a la publicació de propaganda electoral dirigida a les mares eivissenques: «Madres:

las derechas han amparado.... Votad la candidatura del Bloque Popular de izquierdas». Propaganda per mobilitzar barris, col·lectius i sectors, alguns més rebecs, altres més pròxims.

Acabada la guerra, Agustí seria reclamat per la *justícia* militar en el mateix requeriment que Armand Palerm Vich, quan ja feia mesos que havia passat a França després d'embarcar amb tota la família des d'Eivissa cap a València. De fet, quan se'l va processar l'any 1942 acusat de ser gestor de l'Ajuntament d'Eivissa ja feia un any que es trobava presoner al camp de concentració de Mauthausen, infern al qual va sobreviure tal i com recull Xicu Lluç.⁸

Petició signada per Vicent Colom i dirigida a l'Ajuntament d'Eivissa, sol·licitant permís per publicar un cartell electoral al·lusiu a la CEDA i sol·licitant el vot per a les esquerres, que es conserva a l'AHE. Secció IX. Eleccions.

Hmo. Sr.
Vicente Colom mayor de edad habitante
en la calle de la Cruz nº 23-1º en ple-
nos goce de sus derechos políticos y civiles y
obrando como Secretario del Comité de Fron-
te Popular de Izquierdas y con el senti-
miento de los componentes del mismo a
H. S. expone.
Que cuando publicar unos cartels de
propaganda electoral y en cuyo encabe-
zamiento se lee (La obra de la C. E. D. A.
y sus cómplices) y en cuyo final dice
(Para que no se repita esta ignominia
votad a las izquierdas); solicitado de H. S.
se quiere conceder el oportuno permiso
para fijar los mencionados cartels en
las fachadas de los edificios de esta
ciudad.
Viva H. S. muchos años.
Ibiza 5 de febrero de 1936
Vicente Colom
Hmo. Sr. Alcalde Constitucional de esta Ciudad

Les eleccions i la creació de la Comissió Gestora d'Eivissa ciutat

Res no canviava a Eivissa: el 16 de febrer, una vegada més, la dreta va guanyar d'una manera aclaparadora. Formentera, en canvi, va tornar a tenir vot majoritàriament d'esquerres. Només a les eleccions de 1933 els conservadors havien guanyat a l'illa veïna i va ser per la campanya per l'abstenció realitzada pels anarquistes. Així i tot, una de les conseqüències immediates del triomf en l'àmbit estatal del Front Popular, va ser la creació de comissions gestores per dirigir els ajuntaments en substitució dels equips anteriors i en compliment de les ordres de Madrid traslladades mitjançant els governadors civils. En el cas d'Eivissa ciutat, la Comissió Gestora va quedar constituïda l'11 de març –la darrera sessió, presidida pel fins aleshores batle Joan Torres Juan, havia tengut lloc just el dia abans– i Vicent Colom Torres va ser nomenat president amb 11 vots a favor i un en blanc. L'acompanyaren com a primer tinent de batle Francesc Redolat Peris, que obtengué 12 vots, Antoni Albert i

7. Censo electoral de Baleares. Ayuntamiento de Ibiza. 1934. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE). Secció IX. Censos electorals.

8. LLUY, Xicu. *Eivissencs i formenterers als camps nazis*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs, 1995, p. 74.

Nieto, com a segon tinent de batle, amb 10 vots, i Vicent Fuster Torres com a tercer, que n'aconseguí 12. En segona votació, tal i com marcava la llei, es va elegir Antoni Martínez Julià com a síndic i Josep Roselló Torres com a suplent. La resta de *gestors* foren el ja esmentat Agustí Gutiérrez Serra *Tiet*, Francesc Mas Serra, Ignasi Tur Palau, Joan Marí Escandell, Miquel Moncada Boned i Joan Antoni Palerm Vich.⁹

La Comissió Gestora d'Eivissa es va reunir per primera vegada el dia 13, dos dies després de la seua constitució, i entre d'altres punts acordà canviar el nom de la plaça de la Drassaneta pel de plaça del 14 d'Abri. En aquella primera reunió es crearen també les Comissions Municipals següents:

Abastaments; Instrucció (integrada per Antoni Albert i Nieto, Joan A. Palerm Vich i Agustí Gutiérrez Serra *Tiet*); *Hisenda* (integrada per Vicent Colom Torres, Joan A. Palerm Vich i Miquel Moncada Boned); *Cementiris; Govern Interior; Obres* (comissió integrada per Antoni Martínez Julià, Josep Perelló Torres i Agustí Gutiérrez Serra *Tiet*); etc. Joan A. Palerm va ser nomenat també delegat del Consell Local.

En aquella primera sessió, Palerm ja va realitzar diverses preguntes i denúncies sobre la situació de les escoles públiques i els menors: mancaven locals per a dos centres; dos mestres es trobaven sense local on impartir les classes i s'esperava la visita imminent de l'inspector de Primera Ensenyança. Palerm també va denunciar la situació dels

ACCION POPULAR
¡CONTRA LA REVOLUCION Y SUS CÓMPLICES!

¡MADRE ESPAÑOLA!

¿QUIERES mantener la unidad indisoluble de tu hogar?
¿QUIERES evitar que tus hijos sean envenenados en la escuela sectaria?
¿QUIERES defender tus principios religiosos?
¿QUIERES que no le falte trabajo a tu marido y pan a tus hijos?

GIL ROBLES te pide tu voto para lograrlo
¡Todo el Poder para el Jefe! ¡A por los trescientos!
VOTAD A ESPAÑA
¡Contra la revolución y sus cómplices!

BOISA-MADRID-P. 4

calabossos municipals, més coneguts com el *cuartelillo* o la *Moderna*, on es tancava gent sense que el local reunís cap condició higiènica ni de qualsevol tipus. En aquest sentit anaren també les primeres reivindicacions del síndic Antoni Martínez Julià, denunciant que els detinguts que s'hi tancaven eren maltractats i que havia presenciat situacions realment lamentables. El batle Vicent Colom informà que ja havia advertit el caporal de la Guàrdia Municipal que procuràs arreglar les coses sense recórrer a la violència, tot i que si presentaven resistència no hi havia més remei que emprar mètodes *adequats*. El síndic demanà també la rescissió del contracte de neteja de la ciutat, ja que els fems

s'acumulaven darrere la bassa d'en Sardina i la peixateria. A més a més, Martínez posà en evidència que l'adjudicatari de les obres de neteja havia de tenir set empleats i només n'hi havia quatre. Aquests temes varen ser motiu de seguiment en les següents sessions plenàries. Palerm va intervenir d'una manera molt activa en totes les reunions plenàries a les quals va assistir, i se centrà principalment en assumptes escolars, pressupostaris i laborals. En una d'elles va anunciar que havia trobat local per a les dues escoles que no en tenien.

Però ja poc després de constituir el nou govern municipal, Nito Palerm es va enfrontar a la seua primera polèmica com a gestor muni-

9. *Libro de Actas 1936-37*. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE), p. 22 i següents.

NOTAS DE LA ALCALDIA

Para general conocimiento, esta Alcaldía hace público que para poderse publicar carteles y hojas sueltas (siempre que lleven pie de imprenta), es necesario la presentación de tres ejemplares acompañados de una declaración escrita y firmada por el que pretenda publicarlos, comprensiva de los particulares siguientes:

1ª.- El nombre, apellidos y domicilio del declarante.

2ª.- La afirmación de hallarse éste en el pleno uso de los derechos civiles y políticos.

Nota de Batlia de data 31 de gener de 1936 que regula les peticions per a la publicació i repartiment de propaganda electoral de cara a les eleccions del 16 de febrer de 1936. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE). Secció IX. Eleccions.

cipal: durant la sessió del 20 de març va plantejar els seus dubtes envers el sistema de contractació dels professors de l'Escola d'Arts i Oficis i de l'ús dels sous que arribaven. Tant els diaris conservadors *La Voz de Ibiza* i *Diario de Ibiza* com el setmanari catòlic *Excelsior*,¹⁰ reproduïren les declaracions de Palerm. *La Voz de Ibiza* recollia: «Palerm: el profesorado que hay en la Escuela de Artes y Oficios es de enchufe. Se

remitieron 6.000 pesetas que se las repartieron y 11.000 más que también hubo repartidora y que eran para material. Pido se de cuenta al Ministro para que cese todo el profesorado y se nombre otro por concurso. Además que se haga una inspección para ver como se ha invertido este dinero...». Per la seua part, *Diario de Ibiza* relatava l'episodi així: «También habla el Sr. Palerm del nombramiento de profesores de Artes y Oficios, verdaderos enchufes que con las cantidades destinadas a otras atenciones...»¹¹

En fer-se públiques les paraules de Palerm, el batle anterior, Joan

Torres Juan, juntament amb Manuel Sorà, Josep Zornoza, Josep Tarrés i altres professors de l'escola, presentaren una querella criminal contra Joan A. Palerm per injúries greus. L'1 d'abril d'aquell any es va realitzar l'acte previ de conciliació. Els professors i demandants estaven representats per Josep Costa Ramon i Nito Palerm pel seu propi pare, atès que encara era menor d'edat. L'acompanyava també el síndic municipal Antoni Martínez Julià. Tot i que Palerm matisà les seues paraules, la premsa conservadora va aprofitar per carregar contra ell. La transcripció de la intervenció de Joan A. Palerm reflectida a l'acta del ple municipal és la següent:¹²

«Sr. Palerm: que la Escuela de Artes y Oficios es una escuela de enchufes, que segun noticias llegaron 6.000 ptas, que se las repartieron. Que posteriormente llegaron 11.000 ptas mas.

»Desea saber la misión de estas pesetas. Pide se eleve una instancia al Ministro solicitando el cese del profesorado. Que en cuanto al edificio parece ser es el intermediario un banquero, le han asegurado es el Sr. Matutes. Pide se solicite de Madrid una inspección de las obras».

A aquestes preguntes, s'hi afegí Antoni Albert i Nieto, que afirmà que «los profesores se obligaron a dar clases gratuitamente y después han cobrado sin siquiera trabajar».

El secretari de la corporació també hi va dir la seua i afirmà que es podien continuar les gestions per inspeccionar les obres de l'Escola d'Arts i Oficis, però que la destitució de personal no era d'incumbència de l'Ajuntament.

Poc després assistia a la seua darrera reunió com a gestor. En total només havia participat en vuit plenaries. Així, la sessió del 17 d'abril, on, per cert, va sol·licitar que es donàs assistència benèfica al fill d'un home que estava a l'atur, va

10. *Excelsior*: periódico católico bisemanal. 11 d'abril de 1936. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

11. *Diario de Ibiza* i *La Voz de Ibiza* de 21 de març i de 8 d'abril de 1936. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

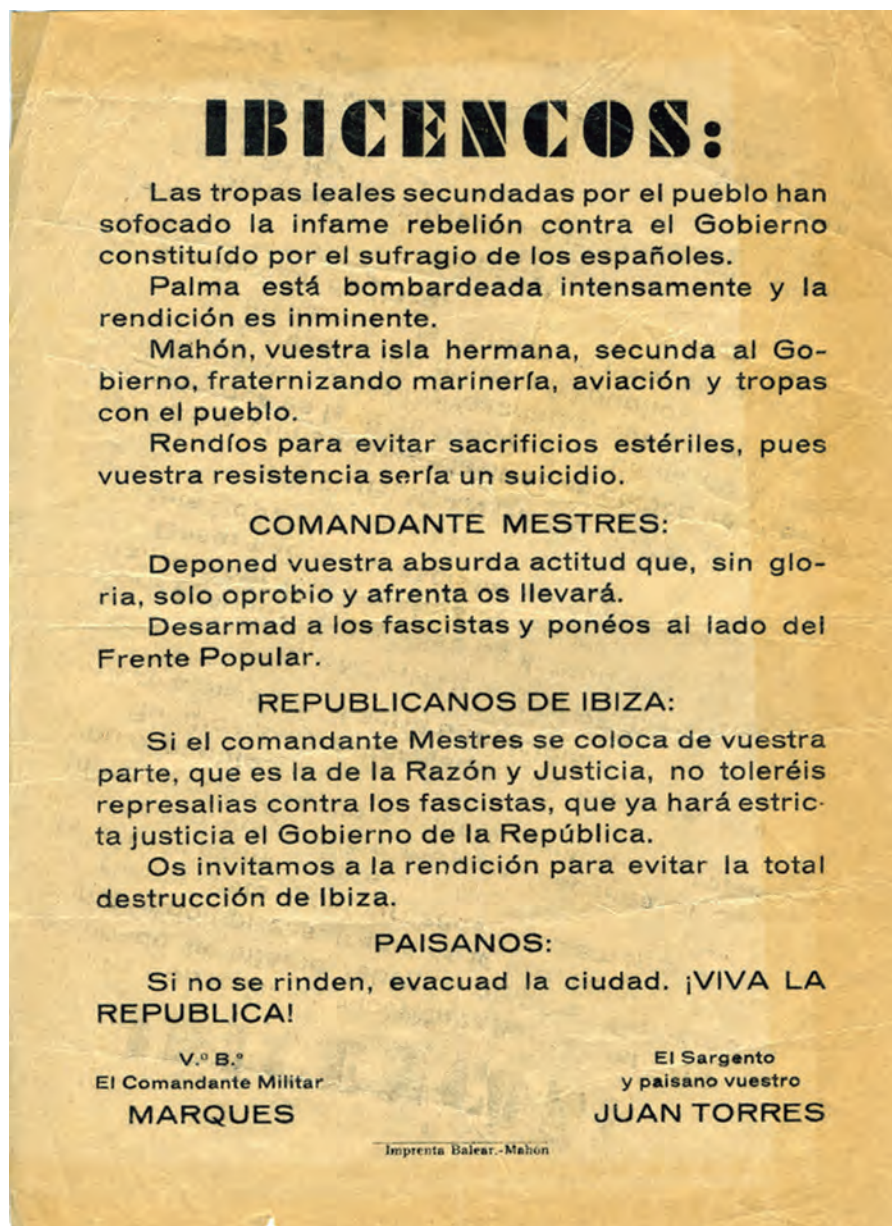
12. Actes de Ple. 20 de març de 1936. Secció I. Administració Municipal. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE), p. 32v i 32r.

ser l'última a la qual va assistir. En la següent reunió, celebrada deu dies després, es donava compte de la seua sol·licitud de llicència per un termini d'un mes, petició que li va ser acceptada. Ja no consta que fos present a cap altra. El 10 de juliol es va celebrar el darrer ple presidit per Vicent Colom Torres. Nou dies després va tenir lloc l'acte de cessament de la Comissió Gestora i la presa de possessió del nou govern sorgit del triomf del colp d'estat.

La guerra. Els comitès revolucionaris

Executat el colp d'estat militar del 18 de juliol i una vegada esclatada la guerra, els germans Palerm seguien presents en la vida política illenca, fins que la família, com tantes altres, hagué de sortir cap a l'exili per mor de l'arribada de les tropes franquistes.

Àngel i Joan Antoni formaren part del Comitè Revolucionari d'Eivissa,¹³ el primer com a delegat de les Joventuts Llibertàries i el segon com a delegat de Cultura. Altres noms que formaren part d'aquell Comitè i que després de la guerra serien represaliats, exiliats o assassinats, foren: Joan Gómez Ripoll *Campos*, delegat d'Obres Públiques, Treball i Indústria, executat a la presó de Palma el setembre de 1942; Carlos Bertazioli Riquer, delegat de Tresoreria i Avituallament, exiliat a França amb la seua família; Just Tur Puget, dirigent del Comitè, amic de Rafael Alberti i María Teresa León,¹⁴ i també exiliat; Agustí Gutiérrez Serra *Tiet*, exiliat amb la seua família i supervivent del camp de concentració de Mauthausen; Benjamí Costa i Antonio Martínez Julià, president del Comitè. De fet, els noms de tots ells formaran part del llistat de persones declarades en rebel·lia i incloses a l'expedient de depuració conegut

Pasquí repartit entre la població després de l'arribada de les tropes republicanes, on, en nom de la República, s'exigia la rendició del comandant Mestres i s'instava a no prendre represàlies contra els feixistes. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE). Secció IX. Eleccions.

com *Causa general* de les Pitiüses.¹⁵ En aquest llistat, hi figuren tres dels quatre germans Palerm Vich: Àngel, Joan Antoni i Armand, i el pare de tots ells, el comerciant Antoni Palerm Torres, inclòs en aquest cas dins la llista d'«elements destacats» del Front Popular.

Armand Palerm Vich

Nascut el 4 de febrer de 1920, fou batejat com Armand Vicent Josep el 24 d'aquell mateix mes a la l'església de Sant Elm. L'aleshores rector de la parròquia, Josep Ferrer Guasch *Cama*, moriria també du-

rant la guerra, concretament en els tràgics fets del Castell ocorreguts el 13 de setembre de 1936.¹⁶

Armand va morir molt jove i tenim menys notícies de la seua activitat política que de la dels seus germans Àngel i Joan Antoni, tot i que, com ells, va estar ben actiu du-

13. VIDAL TORRES, M. José i L. ROMERO, José Miguel. 437/37 *La causa general de les Pitiüses*. Eivissa: Mediterrània-Eivissa. Consell Insular d'Eivissa i Formentera, 2001, p. 84.

14. LEÓN, María Teresa. *Memorias de la melancolia*.

15. VIDAL TORRES, M. José i L. ROMERO, José Miguel. 437/37 *La causa general de les Pitiüses*. Eivissa: Mediterrània-Eivissa. Consell Insular d'Eivissa i Formentera, 2001, p. 27.

16. Arxiu parroquial de Sant Elm. Llibres xx i xxi.

Ilmo. Sr.
 Agustín Gutiérrez Serra soltero mayor
 de edad habitante en la calle de Viala Ale-
 gre, 32 y en plus gose de sus derechos políticos
 y civiles a U. S. expone.
 Que deseara publicar unos carteles en las
 calles de esta ciudad de unos principios dice
 "Machos: Las curules han amparado"
 y cuyo final dice "Votad a las izquierdas"
 es por lo que rogamos a U. S. se digna con-
 ceder el oportuno permiso para la fijación
 de los mentados carteles.
 Adjunto acompaño 3 ejemplares de
 de dichos carteles.
 Viva U. S. muchos años
 Ibiza 11 de febrero de 1936.
 Agustín Gutiérrez
 Ilmo. Sr. Alcalde Constitucional de esta
 Ciudad.

Petició signada per Agustí Gutiérrez Serra Tiet, germà de Just Gutiérrez Serra, i dirigida a l'Ajuntament d'Eivissa, sol·licitant permís per publicar cartells electorals durant la campanya de les eleccions del 16 de febrer de 1936, dirigits en aquest cas a les mares i demanant el vot per a les esquerres. Arxiu Històric d'Eivissa (AHE). Secció IX. Eleccions.

rant l'ocupació republicana de les Pitiüses. Així, durant la primera part de la guerra, Armand va intervenir en un escorcoll realitzat a la seu de *Diario de Ibiza*, on s'havien amagat diversos objectes religiosos, com ara la custòdia de la Catedral i altres joies. El diari local, sense mencionar on s'havia realitzat la troballa, afirmava que l'esmentat escorcoll havia estat realitzat pel cap de policia Joaquín Sánchez, acompanyat dels milicians Josep Roselló, Vicent Juan Torres i Armand Palerm Vich.¹⁷ Aquests fets es

varen incloure també en la Causa General 437/37 de les Pitiüses,¹⁸ on es relata que els esmentats milicians varen trobar el *lignum crucis* de la Catedral, així com un calze, un ornament de perles i diverses cadenes d'or, objectes que havien estat dipositats a la seu del diari com a mesura de seguretat que, evidentment, no va resultar efectiva.

18. VIDAL TORRES, M. José i L. ROMERO, José Miguel. 437/37 *La causa general de les Pitiüses*. Eivissa: Mediterrània-Eivissa. Consell Insular d'Eivissa i Formentera, 2001, p. 135.

19. *Diario de Ibiza*. 25 d'agost de 1939. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).

Com ja sabem, la família Palerm va fugir en un primer moment a Barcelona, on el jove Armand va morir, i d'allí a França. L'etapa final de l'exili dels Palerm, Mèxic, ja es va culminar sense el més petit dels germans. No tornam a trobar cap referència seua fins que, acabada oficialment la guerra però mentre continuava la depuració i la repressió, *Diario de Ibiza* publicava un requeriment del capità d'artilleria del Regiment de Mallorca destinat a Eivissa, Miquel Valene Matas, jutge instructor per a la tramitació de la causa sumariíssima número 999, de data 19 d'agost de 1939, on instava que una sèrie de destacats membres del bàndol republicà es personassin abans de 10 dies davant el jutjat militar a fi de respondre dels càrrecs que se'ls imputaven, i se'ls advertia que si no compareixien en el termini indicat «les parará el perjuicio a que hubiere lugar».¹⁹

Eren: Antoni Martínez Julià, de 35 anys, domiciliat l'any 1936 al carrer de Santa Maria; Agustí Gutiérrez Serra Tiet, de 30 anys (exiliat); Ramon Medina Tur, de 40 anys, domiciliat l'any 1936 al passeig de Vara de Rey, 14, 2n (exiliat); Armand Palerm Vich, de 19 anys (mort); Joaquim Sánchez Bosch, identificat al document amb el malnom d'*El cojo catalán*, de 30 anys; Cirilo Badal Alonso, de 60 anys i domiciliat l'any 1936 al puig des Molins; i Carlos Bertazzioli Riquer, de 48 anys, domiciliat l'any 1936 al carrer de Joan Roman (exiliat).

La majoria dels reclamats ja s'havien exiliat o havien mort, però sembla que això no era prou per a l'ànsia *depuradora* dels que havien guanyat el colp d'estat i la guerra.

Tres anys després d'aquest requeriment, Armand va ser processat. A l'acte de processament, on els colpistes militars l'acusaven de rebel·lió militar, es destacava que es trobava en parador desconegut. L'any 1951 les autoritats encara mantenien la seua situació de rebel·lia i continuaven sense arxivar el seu cas.

FANNY TUR RIERA
 ARXIU HISTÒRIC D'EIVISSA ■

17. *Diario de Ibiza*. 21 d'agost de 1936. Hemeroteca Municipal d'Eivissa (HME).